

НЕПЭ АДЫГАБЗЭМРЭ ТХЫБЗЭМРЭ Я МАФ

ТЫЗЭКЬОТМЭ — ТЫЛЬЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильэсүм
гъэтхапэм
кыншегъяжьа
къидэкъя

№ № 44 — 45 (22974)

2023-рэ ильэс

МЭФЭКУ

ГЪЭТХАПЭМ и 14

ОСЭ ГҮЭНЭФАГЬЭ ИИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGOVOICE.RU

тихъитыу нэклубгъохэр

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъээст

141

Адыгэ Республикаем
щыпсэхүү
лъытэнэгъэ зыфэтшилхэрэр!
ТичыпІэгъу лъапІэхэр!

Адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Мафэкэ
тышыуфэгушо!

Зэлпъылсыкъя амалэу щыт бзэмкэ
ыкъи тхыбзэмкэ пэлжухэм пэшшэгъу
пчагъяхэм зэуагъякъягъе шэнэгъэр,
гушъхэе банингъэр, шэн-хабзэхэр зэ-
лекъяхахъя.

Лъепкъимки, нэбгырэ пэпчъки бзэр
банингъэшху. Лъепкъ зэхашэм зыкы-
йытынам, тихэгъяшху ис цыф лъепкъ-
хэр якултуурэкъя зэрэгэбайжынхэм
алас ныдэлъфыбзэр пүлъын, укызых-
кыгъе лъепкъым итарихъэр икултурэрэ
пшэнхэ, ахэр бгэлъэпшэнхэ фое.

Адыгэим икъэралыгъуабзэу щыт
адыгабзэм изэгъяшэн непэ Адыгэ Республикаем мэхъанэшхо щыраты. Ныб-
жыкъяхэм шэнэгъэр куу ягъэгъотыгъэ-
нымкэ, адыгабзэм, лъепкъ шэн-х-
бзэхэм язэгъяшэн ахэр нахь кэгэ-
гушуугъэнхэмкэ юфтхъэбзэ зэрахъя.

Мы лъэнэкъомкэ юфэу тшлэрэм
джыри нахь зедгэвашъомбгъущ. Кыт-
къяхъяэрэ ныбжыкъяхэм адыгаб-
зэр алэкъэмзынам, тыйзэ хэхоны-
гъе егъяшыгъенам къяччэу тиэр етхы-
лэшт.

ТичыпІэгъу лъапІэхэр, адыгабзэм
изэгъяшэнкэ гъэхъэгъяшхохэр шъу-
шынэу, псаунгъэ пытэ, щылекъя-псэу-
къя дэгъу шууцэнэу, шлоу щылэр кы-
жудэхъунэу тышууфэлъало!

Адыгэ Республикаем и Лышшхъяэу,
Урысые политическе партиеу
«Единэ Россием» и Адыгэ
шъольыр къутамэ и Секретарэу
Къумпыл Мурат

Адыгэ Республикаем
и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЭР

МэкъягъэIу

Общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэмрэ» Адыгэ Республикаем куль-
турэмкэ и Министерствэрэ адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Мафэ ехуулІэу литератур-
нэ-музыкальнэ зэуукъягъу зэхащэ.

Непэ сыхъатыр 3-м искуствэхэмкэ колледжэ У. Х. Тхъабысымэм ыцэкъя
щытим юфтхъабзэр щаублэшт. Артист-
хэмрэ колледжим чэсхэмрэ усэхэм
къяджэштых, лъепкъ орэдхэр къяоштых
ыкъи къяоштых.

Къакло зышоингохэр зэкъя етэгъэ-
благъяхъ.

Ныдэлъфыбзэм инеп

Иллэээ Марин

Адыгэ шиэнэгъэлэжьеу
ыкъи просветителэу Бэр-
сэй Умарэ иЮфиIагъэу
«Адыгабзэмкэ хъары-
фылыр» зыфиIорэр кызы-
щыдэкъыгъэм тифэу не-
перэ мафэр агъянэфагъ.
Ильэси 171-кэ узэкІэI-
бэжьемэ, араб тхыткым
ильэу Тифлис ар кызы-
хаутыгъагъ. А уахьтэм
нэс адыгабзэр жэрэIокІэ
псэүгъэмэ, адыгэбзэ тхы-
бзэм иуцуунрэ изэгъяшIэн-
рэкІэ тхылтыр убланIэ
хъугъя ыкъи пкIэнчъагъяэп.
Непэ ар нэрылъэгъу. Зэ-
теуцогъя адыгэ литер-
атурабзэкІэ а егъяжсанIэр
зыфдагъэм игугъу тиын-
нэу амал тиI.

Непэ адыгабзэр респуб-
ликэм икъэралыгъуабз,
лъэнкъ гээзт ныдэлъфы-
бзэкІэ кыыдэкъи, телекъ-
тынхэр агъэхъазырх,
тхылъхэр кыыхаутых,
еджапІэхэм ацызэра-
гъашIэ.

Адыгабзэмрэ еджапІэхэмрэ

АР-м гъесэнгъэмрэ шэн-
эгъяжырэкъя и Министерствэ
аужыре улъякунэу ышыгъэ-
хэм кызырэгъяжьауагъэмкэ,
шъольырим игурит еджапІэ-
хэм якIэлэеджэкло 32971-мэ
адыгабзэр зэрагъашэ. Блэкъы-
гъе ильэсүм егъяшыгъэмэ, ар
процент 12-кэ нахьыб. Пчын-
гъэм щыщэу зиницэлъфыбзэу
зээгъяшIэрэр нэбгырэ 18374-
рэ, 14597-мэ къэралыгъуабзэу
урокхэм къадыхэлъятахъя
адыгабзэр аклы.

(Икъух
я 3-рэ нэклубгъом ит).

Унэгъо ныбжыкIЭХЭМ pscэупIЭ яIЭНЫМ фЭШI

Адыгэим и Лышьхээ къызэрхигъэшыгъэмкэ, къэралыгъо хэбзэ кулыкъухэм яофшэн чыпIэшхо щеубыты унагъохэм ягъэпытэн. Аш пае республикем Iофхъебзэ гъэнэфагъехэр щиззерахъэх нымре кIэлэцыкъухэмра якъеухумэнкэ, сабьеу къехъухэрэр нахыбэ хунымкэ. Унагъом и Ильэс тегъэпсиха-гъэу УФ-м и Президент ыштэгъэ унашьохэм яшуагъэкэ а Iофхъабзэхэм джыри нахь зарга-тэушьомбгүщ.

«Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиним къызэрхигъэшыгъэмкэ, «унагъор — къэралыгъомрэ обществэмрэ альэпсэ къодьеу щитэп, ар гушхъелжыннымкэ, цыфыгъэ шэпхъэ дахэхэр зэхъэгъэнхэмкэ лъэлсэ пытэу щыт». Тэри республикем амалэу щылэр зэкл щитэгъэфедэ унагъом, ным ыкли кIэлэцыкъухэм къэралыгъо IэпIэгъу ятагъеннымкэ, унагъо пэпч щылэр Iэрыфагъу илэу, ицихъэ зытэлтийжъэу къэкощт уахьтэм пэллээнхэмкэ», — къыхигъэшыгъ Къумпыл Мурат.

АР-м и Лышьхээ къызэри-луагъэмкэ, анах зигъо ыкли шуагъэ къэзытырэ Iофхъабзэхэм ашыц унэгъо ныбжыкIЭХЭМ зычэсийтхэ унэхэр яягъотыгъэнхэм фэгъэхыгъэ къэралыгъо программэр. Ильэс къэс аш епхыгъэ Iофыгъохэр зэшүуахых. 2024-рэ ильэсюм соме миллион 226,5-рэ аш пае къыхагъэшыт, унэгъо ныбжыкIи 103-мэ pсэукэ амалэу яIэхэр нахышиш щыгъэнхэмкэ IэпIэгъушу ар хууцт. Ахэм ашыц унэгъу 9-мэ мы лъэхъэнэ анах благъэхэм зычэсийтхэ унэгъо илофыгъо зэшүуахын альэкшыт. Адыгэим и Лышьхээ ахэм сертификатхэмрэ унэчэхъажыжым ехъуллэу

Адыгэим и Лышьхээ Къумпыл Мурат АР-м и Правительствэ зычэт унэм унэгъо ныбжыкIЭХЭМ зычыпсэущтхэ унэхэр къызлэка-гъэхъанхэм пае сертификатхэр щаритыжыгъэх. Республиком икъэлэ ыкли ирайон зэфэшьхъафхэм яунэгъу 9-мэ сертификатхэр яIэ хуугъэ.

А. Гусев

телевизорхэмрэ шуухафтынэу аритыгъ.

А гушшогъо хуугъэ-шагъэм пае къафэгушшозэ, Къумпыл Мурат унэгъо ныбжыкIЭХЭМ гухэлъэу яIэхэм зашигъэзэхэр, джащ фэдэу республикем, грант программэхэм ахэлэхъэнхэ мурад яIэмэ зэригъе-

шагъ. ЗэлукIэгъум хэлажэхэрэм къаIуагъ кIэлэцыкъухэр зэrys унагъохэм республикем и Лышьхээ ынаэ къызэрратыригъэтийрэм пае зэрэфэрэзэхэр, джащ фэдэу республикем, муниципалитет постэумэ зэхъо-кынныгъэ инхэр зэрафэхъухэрэр ахэм къыхагъэшыгъ. Къумпыл

Мурат унагъо пэпч кIэлэцыкълоу щапуэр нахыбэ ашынэу афэлэгъуагъ, сабыибэ зэrys унагъохэм IэпIэгъу ятагъенным пае Iофхъабзэу зэрахьаштхэм афэгъэхыгъеу къаIуотагъ. Ахэм япчагъэ республикем нахыбэ щэхь зэпйт. Аш даклоу Адыгэим ихэхъоныгъэлэ тапэклэ

зэшуахынхэу щытхэм ар къатагушиагъ.

«Нелэрэ хуугъэ-шагъэм, ю хэлэп, цыфхэм ящылакэ нахышиш ю хунымкэ ишуагъэ къэкощт, унагъохэм кIэлэцыкъухэм япчагъэ нахыбэ ашыннымкэ амалыкIэхэр къытыштых. Унэгъо ныбжыкIЭХЭМ IэпIэгъу ятагъенным, зычэсийтхэ унэхэм яшын нахь зегъэушомбгүгъэным апае тфэлэкIыщтыр зэклэ тапэклэ тшэшт. Джащ фэдэу мэхъянэшо зиIхэм ашыц гу-цытэлэу щыт pсэупIэхэр цыфхэм яIэ шыгъэнныр». — къы-уагъ Къумпыл Мурат.

Цыфхэр зычэсийтхэ унэхэр шыгъэнхэмкэ республикем амалэу илэхэм афэлэхыгъеу Адыгэим Лышьхээ къыIотагъ. Ильэсэу икыгъэм pсэупIэ квадрат метрэ мин 570-рэ атыгъ. Непэклэ нэбгырэ пэпч тэфээрэ квадрат метрэ 1,13-рэ. Миш дэжьим къэлэгъэн фае: чыпIэхэм зэхэубытагъэу, зэдийтэу хэхъоныгъэ афэхъу зыхъукиэ ары pсэолъэшыннымкэ джырэ уахьтэм диштэрэ технологиехэр тэфэдэгъэнхэ, социальне, инженер ыкли транспорт инфраструктурэр гъэпсигъэнхэ фае. Ильэсэу икыгъэм къыщегъэжагъэу аш фэдэе проектиф Адыгэим ублагъэ щыхь угъ: къалэу Миекуу-пэ зэтгэпсиха-эгъэ микрорайониц кIэу къидэтдэжэшт, Тэхьутэмькье районымкэ pсэупIэхэр Яблоновскэмрэ Адыгэя-кIэмрэ аш фэдэу ту ашагъэ-псышт. Проектхэм атэгъэпсиха-эгъэу фэтерыбэу зэхэт унэхэм цыфхэр зычыпсэущт квадрат метрэ миллион фэдиз ахэтийнэу агъэнэфагъ.

АР-м и Лышьхээ ипресс-къулыкъу

Лъэпкъхэм языкIыныгъэ фэлорышIЭХ

тихэгъэгу ишъолтыр постэуми ашыкIуагъэх.

Адыгэимкэ мыш фэдэ Iофхъабзэ АР-м и Къэралыгъо филармоние щизэхашаагъэм нэбгырэ миным ехъу хэлэжагъ. Ахэр общественне движенихэм, патриотическе организациехэм ялы-клохэр, хэушхъафыкыгъэ дээ опера-цием иветеранхэр, гуфаклохэр ыкли нэмыкхэр ары.

Форумым патриотическе орэхэр къыщаагъэх, къалэмрэ республикемрэ ятвортческе колектив пэрытхэм зыкыщаагъэлэгъуагъ.

Тиджыре лъэхъан обществэм изыкыныгъэ игъэлтэн мэхъянэшо зэрилэр, хэушхъафыкыгъэ дээ операцием хэлажэхэрэм, тидзэклолхэм янагъохэм IэпIэгъо аратырэм, къохэлэпIэ къэралыгъохэу. Урысыер нахь хыбэй зыши зышигъохэм апэуцужын зыльэкыщхэр зыч-зычэгъэу зэкъот лъэпкъхэр ареу зэрэштыр Iофхъабзэм хэлажэхэрэм къаIуагъ.

«КъохэлэпIэ къэралыгъохэм джэгъо-

гъуыгъэ къызыщыддыярIэ, санкциехэм-кэ къызыщыттеIункIэхэрэ, тиэкономикэ къырагъэхынэу, дзэхэм амалэу яIэхэм къакIырагъэчынэу, къэралыгъо клоцI Iофхэр зэщаагъэкъонэу зычыпхъэхэрэ тихэгъэгу къафызэклаклорэп. Ары пакло-пыш, Урысыем ис цыф лъэпкъхэм язэкъотныгъэ непэ нахь пытэ хуугъэ, ти Хэгъэгу ифедэхэм якъеухумэнкэ Урысыем илацхэм гъогоу пхыращырэм ахэм дырагъаштэ. Къэлэшо постэуми ашыкIогъэ форум-концертхэм цыфыбэ зэрахэлэжагъэз тиобществэ изыкыныгъэ зэрэглэгъэдээр къэзэгъэнэфэштыр мэфэ заулэкэ щылэрт. А хуугъэ-шагъэм дунэе мэхъянэ иI. Республиком исхэм загъэчанынэу ыкли мэкъэтэйнэм хэлэжэхъануу сыйяджэл!» — къы-уагъ Адыгэим и Лышьхээ Къумпыл Мурат.

«Лъэпкъхэм языкIыныгъэ» зыфиорэ форум-концертхэу шольтырхэм ашыкIуагъэхэм нэбгырэ мин 200-м ехъу ахэлэжагъагъ.

Партиеу «Единэ Россиер» кIэ-щакIо зэрэфхэхъуэгъэм тетэу, Урысыем хэхъоныгъэ егъэши-Иы-гъэнхэмкэ, лъэпкъ, унэгъо ха-бзэхэм, культурэ шуагъэхэм

якъеухумэнкэ къэралыгъо по-литикэу пхыращырэм зэрэдь-рагъаштэрэр къызыщынэфэгъэ форум-концертхэу «Лъэпкъхэм языкIыныгъэ» зыфиорэ

А. Гусев

якъеухумэнкэ къэралыгъо по-литикэу пхыращырэм зэрэдь-рагъаштэрэр къызыщынэфэгъэ форум-концертхэу «Лъэпкъхэм языкIыныгъэ» зыфиорэ

Къулыкъушшэхэм ямэфэккээ афэгушшуагъэх

Юфтхабзэм хэлэжьагъэх
Адыгейим и Лышхэе Къумпыл Мурат, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, федеральна инспектор шхъяаэу Сергей Дрокинир, пшыныжь ягъехьыгъэнэмкэ Федеральна къулыкъум Адыгэ Республикэмкэ и Гъэорышлапэ илашэу Виталий Перхорович, АР-м иминистрэхэм я Кабинет хэтхэр, хэбзэухъумэкъо, федеральна, республике къулыкъухэм япашхэр, дин пашхэр.

Пшыныжь ягъехьыгъэнэмкэ Федеральна къулыкъум Адыгэ Республикэмкэ и Гъэорышлапэ юфэу ышлагъэм фэгъехьыгъэ видеороликыр зэлукъэм хэлажъехэр къафагъэлэгъуагъ, Урысыем и ФСИН илашэу Аркадий Гостевыр видео амалкэ ахэм къафэгушшуагъ.

Адыгейим и Лышхэе зэлукъэм хэлажъехэр шүүфэс къарихи, якъулыкъу тарихь гъогушхо къызэрикгүйгээр, хабзэр зукукуагъхэе зэрэмисэхэр зыдэшишэжьыгъэхэр цылэнгъэм хэгээгъозэгъэнхэм аш илофышихэм ялах зэрэхашыхъэр къиуагъ.

«Лышникуубэхэмкэлоф зэрээдатшшэрэр, халас зытыральхъагъехэм лоф ягъешшэгъэнэмкэ ыкли заказыкъехэм якъэгъотынкэ зэдэлэхъэнгъэ зэрээдэтилэр хэгъэунэфыкъгъэн фая. 2023-рэ ильэсийн тизэдэлэхъэнгъэ ишшуагъэкэ УФСИН-м иучрежденихэм продукцие лъэпкыкэ 13 къыдагъэкы хуугъэ. Сомэ миллион 70-рэ мин 400-рэ зыосэ продукцие ахэм къыдагъэкыгъ», — къиуагъ Къумпыл Мурат.

Республикэм илашэу зэлукъэм хэлажъехэр анахэе тыраригъэдэзаг халасдэхэм атегъэпсыхъэгэ гупчэ Джехээ районийн ишэ завод къызэрэшьизуахыщтым. Урысыем и Президентэу

Урысыем иуголовнэ-гэцэккэко системэ илофыши и Мафэрэ мы системэр зызэхащагъэр ильэси 145-рэ зэрэхъурэмрэ афэгъехыгъэ игъекотыгъэ зэлукъэ АР-м и Лышхэе и Координационнэ гупчэ щыкъуагъ.

Джащ фэдэу республикэм илашэу УФСИН-м иветранхэм оптышхо зэрэйэр, хабзэр миуукъогъэнэм, республикэм иобщественне Ѣынэгъончъагъэ игъэптиэн яхышишко зэрэхшыхъэрэр къыхигъэшь.

«Къулыкъумкэ оптышшу шууиэр обществэмрэ къэралыгъомрэ яфедхэм якъэгъэгъунэн тапэки зэрэфэжкугуурышштим сицыхъэ тэль», — къиуагъ Къумпыл Мурат.

Зэлукъэм джащ фэдэу къыщигушиагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, федеральна инспектор шхъяаэу Сергей Дрокинир, АР-м и Ашшэрэ хыкүм итхаматэу Шумэн Байзэт, Ѣынэгъончъагъэмкэ Федеральна къулыкъум АР-мкэ и Гъэорышлапэ илашэу Михаил Кемеровыр, АР-м хэгъэу клоц иофхэмкэ иминистрэу Олег Безсмельницыныр, Росгвардием АР-мкэ и Гъэорышлапэ илашэу Олег Якушевыр, Урысыем и МЧС АР-мкэ и Гъэорышлапэ шхъяаэ илашэу Станислав Илющенкэр, Урысыем и ФСИН АР-мкэ и Гъэорышлапэ илашэу Виталий Перхорович.

Зиофшэн гъехъэгъэшхөхэр Ѣызышигъэ къулыкъушшэхэм ашыщхэм Ѣытхъуцэу «АР-м изаслужене врач» зыфиорэр къафагъэшьошагъ, АР-м и Лышхэе, Къэралыгъо Советым — Хасэм, Урысыем и ФСБ АР-мкэ и Гъэорышлапэ, АР-м хэгъэу клоц иофхэмкэ и Министрствэ, Урысыем и МЧС АР-мкэ и Гъэорышлапэ шхъяаэ ярээнгъэ тхыльхэр, Урысыем и ФСИН и Ѣытхъу ыкли ирээнгъэ тхыльхэр зэлукъэм къащаратыжъигъэх.

АР-м и Лышхэе
ипресс-къулыкъу

Владимир Путиним инашьюокэ аш фэдэ гупчэхэр шьольырхэм къазэрощызуахыхэрээр Лышхэе зэрэхъэнгъэ. Аш фэдэ гупчэ Кошхэблэ районими итышт. Республикэм ипредприятияхэу хэушхъафыкыгъэ чып-пэхэр зэхэзьшэнэм фэхъа-зырхэм предложение гъэнфагъэхэр къахых. Ахэр Джэджэ, Красногвардейскэ, Кошхэблэ, Мыецкэ районхэм ашагъэпсынхэ альэкъышт.

Республикэм и Лышхэе зэрэхъэнгъэ ишшуагъэкэ УФСИН-м иучрежденихэм продукцие лъэпкыкэ 13 къыдагъэкы хуугъэ. Сомэ миллион 70-рэ мин 400-рэ зыосэ продукцие ахэм къыдагъэкыгъ», — къиуагъ Къумпыл Мурат.

Республикэм илашэу зэлукъэм хэлажъехэр анахэе тыраригъэдэзаг халасдэхэм атегъэпсыхъэгэ гупчэ Джехээ районийн ишэ завод къызэрэшьизуахыщтым. Урысыем и Президентэу

пыл Мурат къыхигъэшь. Мишэ аш фэдэ сэнхьят 13 ахэм аш къырагъэхьашт.

Халасдэхэм пүнгүгъэ, социальна, психологическэ иофэу адьизэрхъэрэх нахьыбэу шулагъэ къеэгъэтигъэн, правэм ыльзныкъокэ яшшэнгъэ зыкъеэгъэ-Итэгъэнэм пае къелэджаклохэм, гурты, ашшэрэ еджаплэхэм ачлэхэм зэлукъэгъухэр адьизэхашэн фаяе республикэм и Лышхэе къиуагъ.

Бзэм икъызэтегъэнэн ыкли изэгъэшшэн

Адыгабзэр изехъаклохэм ма-кэ агъэфедэ зэрэхъууьэр лъэхъаным игумэкыгъю шхъяаэхэм ашыщ. Унэгъо псаухэм бээр ашкэлэлтигъяа. Иофыгъомкэ хэ-кынгэшшу хуунэу алтыгатаг уро-кын къыхимууытэрэ иофхээ-бээз зэфэшхъафхэр зэхэгъэнхэр. Непэ мы еклонлаклэ Мые-къуап эджэпиллэмы ашагъэ-федэ: Адыгэ Республикэ гим-назиим, Мыецкэ гимназиу N 5-м, гурты еджаплэхэу N 2-м, N 7-м. Урокхэм афэшхъафхэр адыгабзэм, лъэпк шэн-хабзэхэм, культурэм, адыгэ хабзэм язээшшэнкэ сыхыат шхъяафхэр къелэджаклохэм ялх.

Аш нэмийкэу, адыгабзэм изэ-гъэшшэн епхыгъэ иофхабзэхэр

къелэцыкыу ыгыпшэхэм ашы-зэхашх. АР-м гъэсэнгъэмрэ шэнгъэмрэ и Министрствэ инашьюокэ республикэм икэлэцыкыу ыгыпшэ 25-мэ ны-дэлэхъизэхэм адыгабзэм изэгъэ-шэнкэ пилотнэ проектхэр ашагъэцаклэх. Иофхэбэхэм язэхэшэн имызакью, пүнгүгъэ иофшэнери адыгабзэмкэ ахэм ашызэхэшгъэн фаяе. Аш пае ишкыгъээзэ ызпэгэту тхыльхэмкэ къелэцыкыу ыгыпшэхэр эстэргээпсыхъагъэх.

Мыхэм ямызакью, гъэ къэс бзэм фэгъехьыгъэ иофхэбэхэм зэмьшлэхъижъохэр республикэм Ѣцклох. Адыгабзэмрэ тхы-бзэмрэ я Мафэ къыдыхэлты-тэгээ мазэр гурты еджаплэхэм зэкэми ашыреклокы, зэнэкъо-къуухэу «Сыбээ — сидунай», «Сыбээ дахэу, адыгабзэ» ыкли олимпиадэхэр зэхашх.

АНЦОКЬО Ирин.

Ныдэльфыбзэм инеп

(Иккэх.)

Адыгабзэмкэ къелэгъаджэхэр

Адыгабзэмкэ къелэгъаджэхэмрэх Республикэм непэ фэнэкъуагъэ илэп. Пстэумки нэбгырэ 296-рэ гурты еджаплэхэм ашэлжэх. Ублэпэ классхэр зыыгъхэу адыгабзэр языгъехьыхэрэри пчагъэхэм хэтих. Ахэм ныдэльфыбзэмкэ хэушхъафыкыгъэ гъэсэнгъэ ашкэлээ, яшшэнгъэхэм яхгъэхъон ренэу дэлжэхэх.

Ныдэльфыбзэмкэ иоф зы-шшэхэрэр къелэгъушшуагъэнхэм фэш «Ныдэльфыбзэмкэ ыкли литературэмкэ анахэ къелэгъэджэ дэгүү» зыфиорэ зэнэкъохур къэралыгъо Ѣызэхашх. Блэкыгъэ ильэс

дэлхъыбзэм тегъэпсыхъагъэ программэмкэ иоф зышэрэ къелэпхүхэри аш хэлэжьэнхэ альэкъы.

Адыгабзэмкэ тхыльхэр

Адыгабзэмкэ тхыльхэм ягъэ-кэжьын Республикэм ренэу Ѣыдэлжэхъэх. АР-м гъэсэнгъэмрэ шэнгъэмрэ иофшэнкэ и Министрствэ АР-м сэнхьят 14665-р атырагоощаг. Джащ фэдэу, Пшызэ шьольыр ит къаджэу Шхъяафыж, Туапсэ ыкли Псышопэ район-

хэм якъелэджаклохэм тхыльхэр ашкэлэгъэхъагъэх.

Адыгэ литературэмкэ тхыльхэмкэ игъэхъазырыни иоф дашаагь. Блэкыгъэ ильэсийн ар Урысыем просвещениемкэ и Министрствэ агъэхьыгъ. Федеральна тхыльхэм ясатырэ зыхагъэуцокэ, къыхаутыныш, еджаплэхэм ашкэлэгъэхъашт.

Адыгабзэмрэ сыхыат пчагъэмрэ

Псэүпшэхэу адыгэхэр нахьыбэу зыдэхэм адыгабзэмрэ литературэмрэ язэгъэшшэнкэ (а 1-11-рэ классхэм) тхамафэм сыхыати 3 къыдыхэлтыгатаг. Аш нэмийкэу сыхыат тедзэхэр ыкли лъэпк къультурэм изэгъэшшэнкэ кружокхэр гурты еджаплэхэм ашызэхашх.

АР-м изаслуженнэ журналистэу, тхаклоу Хъакъунэ Заремэ къызыхъугъэ маф

Усаклом игульэчээ макъ

Адыгэ тхыгъэ литературэр нэмикл кавказ цыиф лъэпкъхэм яхэм ягъепшагъэмэ, бэкэ нахыкъ, ау ащ емылтыгъэу, титхэко нахыжъхэу ащ икъежьаплэ щытыгъехэм яхъатыркэ охтэ кэклым кыкъоц дахэу зиштагъ.

Я XX-рэ ліэшігъум ия 70 — 90-рэ ильэсхэм ащ кэлэ-пшъешэ ныбжы-кълаб къыхэхъяа, ахэм ашыц Хъакъунэ Заремэ. Иадыгабзэ икласэу илэрль-хъэш, ильэс 20-м ехъугъэу итвorchест-вэклэ хъалэлэу ащ хегъахъо. Къызыхъу-гъэ мафэм ехъулзу Хъакъунэ Заремэ «Адыгэ макъэм» иредакции къеджъебла-гъи, игушъхэлэжыгъэ нахь куо гъезет-еджэхэр фэдгъэнэуасэхэ тшлонгъо гущыгъэту тыфхъуугъ.

— Зарем, усэныр ыкъи гупшигъен-тхэн зэпымычыжыр тидэ къипхы-гъэха, сыдэущтэу мы юф мыпсын-къэм укъыфекулагъа?

— Мы зэклэми къежьаплэ афхъугъэр сиунагъу, сшыпхъуре сшынахыжъеу (игъонэмис хъугъэ) Арамбайрэ литературем лъэшэу фэшэгъягъэх, зыгорэхэри атхытгъэх, түми ныдэлтфыбзэр як-ласэу, ащ яхъя халхъэмэ ашоигъуагъ, ау мыш нахь хэзэгъягъэр сэры.

— Сызэрнэгурермкээ, ащкэ о уимурад нахь уегугуоу пхырлыгъ. Усэныр сидигъуа зебгъэжъягъэр? Сыда апэдэдэ птхыгъэр?

— Ублэплэ классхэм тарысэу усехэр бэрэ езбэрэу зэдгъашштгъэх, сиурихытгъэгъэх, лупкэ къеджэнэр, я 6-рэ классым сисыгъ апэрэу усэр зысэтхым, ар кэлэцыкългъом инэпэсплэу хъугъэ.

— Узыгъэрэзэу, угукъа анахь кып-пэлгэгъэ адыгэ тхаклохэр е усаклохэтхэ?

— Бэрэтерэ Хъамид, Къумпыл Къадырбэч, Бэгэ Нурбый.

— Апэрэ тхылтыр апэрэ сабыим

фэдэу, уигъегушлоу къызыдэклым, сыда зэхэпшагъэр?

— Сиапэрэ творческэ лъэбэкъу ху-гъэр усэ тхыль цыиклоу «Розэ плъыжъ» зыфиорэр ары, 2000-рэ ильэсийм кыдэклыгъ, ау ащ япаю сиусэхэр журналуу «Зэкъошнгъэм» ыкъи лъэпкъ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» къарыхъэхэу зыхъугъэр 1991-рэ ильэсир ары.

Ныбжыкъэ зэхашлэхэм — шулузгъум, шыыпкъагъэм, къэрарым, лэдэбым, сиури-щызгъашлоу сирозэ плъыжъ апэрэ жын-бгъэм римыкъыкыным, уишулзгъэш, уухумэнэм, уфэсакыным ар афэгъэхъыгъагъ.

— Ащ уиусэ тхылтырбэ кыкъеллы-къулагъ, сыд фэдэхэ ахэр, уипоззие зыфэгъэхъыгъэр?

— Кэлкэй къэлпон зыхъукъэ, ащ усэ ыкъи прозэ тхыгъэ тхыль 12 кыкъеллыкъулагъ. Ахэр: «Гум итхыпхъэхэр», «Шулузгъум ихюрхэр», «Спсэ къэгүүшнгъэ», «Гур къыосеты». Мыхэр лирическэу гъэпсигъэх. Ау тхыльеджэхэм нахь агу ыштахъэу, лъэшэу зыгъегушуагъэхэр сэмэркъэу тхыгъэхэр зыдэт сицхылхэу «Тызэрэшэу тыхъуагъэх», «Шуущхышт-мэ, шуукъеблагъ» зыфиохъэр ары. Сэ жанрэ пстэумки гъэзагъэу сицхэмэ сидигъуи сшоигъуагъ. Баснэхэр зыдэт сборнику «Джэгур джэгушху» зыфиорэр къидэклыгъ. Зэклэ — силирики, мыдрэ зыцэ къеслуагъэхэри цыифыр ыкъи щын-нгъяэр зэрээхъулэхэрэм яхъилагъ.

— Кэлэцыкълхэмийн уафетхэ, ащкэ сыда къыхэбгъэцэши пшоигъор?

— Зы дэгъугъэ горе пшэн угу хэль-

Іштээж Аслан

урис ыкъи һэклиб къэралыгъо классикхэм атхыгъээм ашыщхэр адигабзэм есэгъэ-кхуу.

Ахэм ашыщхэр Телеграм-каналын къехъэх. Джаш фэдэу синэклибго «Нэчэрэз» цэу зыфэсүүсигъэр ит. Аш сихыгъабэ къисэгъахъэ. Гумэкъыгъо Ѣынэнгъэм хэлтыр зэклэ ащ къыщысэ-ло, еджэрэ цыфхэм ар радиокъэтинэу «Гумзагъ» зыфиорэм фагъадэ. Адыгэ Хасэм ащ пае Щытхуу тхыль къысфи-гъэшшошагъ. Аузэ, мафэ къэс ситворчест-вэклэ адыгэ литературэм ыкъи тхыль-еджэхэм апэблагъэ сэхъу, сиадыгабзэ нахь сшыц мэхъу, нэмикхэми сывзи, сихабзи, сильэпкъ локэ-шыкълхэрэ ясэ-гъашшэх.

— Ильэс пчагъэ хъугъэу отхэ, сыда узэрэхэрэм шуугъэу оркэ хэл-лыр?

— Сигушилээж цыфыгүхэм сывзи-ранэссышьурэр, сигульчээ макъэ зэрэ-кэлдэлкъыхэрээр ары.

— Уитворчествэклэ — уилирикэлэ, прозэмкээ, баснэхэмкээ ыкъи зэдэ-кыгъэ юфшагъэхэмкээ сыда анахъэу кэлгъэтхырэр?

— Цыфыр, къешлэкъыгъэ дунаир, Ѣынэнгъэр зэгопчынэу Ѣымытхэу пытэу зэрээхэлгъэхэр ары.

— Умытхыгъэу, ау лъэшэу птхымэ пшоигъо темэу уилэр?

— Упчээ дэгъу къэлтигъэр гульачлэр къыгъэбэрсырэу. Зэрэсшоигъуагъэу, Ным фэгъэхъыгъэ цил згээлгээ, Тым фэгъэхъыгъэхэр бэу сицэх. Сшоигъу ыкъи сицэхъопсы тидэрэ чынанлы, къэралыгъу, ахэм ашылсэурэ лъэпкъы-бэ цыф гори зээ хазаб laem хэмтэу, хэти ыгу Ѣизэу жын къыщэу, лажъэмэ шхэжжэу, рэхъатэу, мамырэу Ѣынэнгъ.

— Тхаяугъэлэсэу, Зарем, гүшүэлэу укъызэрэхъуагъэмкээ, узкъэхъопсы-рэ пстэур къыбдэхъоу, гъэ мин да-хэу бгъашэнэу пфэтэло, уимэфэлкээ-тигу къиддеэу түпфэгушло!

МАМЫРЫКЬО Нуриет.

ЗЭЗЭГҮҮНЫГЪЭКЭ ДЭЭ КҮУЛЫКҮҮР

Пэжъапкээр сомэ мин 204-м ехъу
Федеральнэ зэтыгъо ахьшэ тыныр сомэ мини 195-рэ
Шъолыр зэтыгъо ахьшэ тыныр сомэ мин 300 фэдиз

Муниципалынэ зэтыгъо ахьшэ тынхэр:
Мыекъуапэклэ — сомэ мини 105-рэ
Тэхъутэмийнэ, Джэлжэ, Кошхэбэлэ, Красногвар-
дейскэ, Мыекъопэ районхэмкээ ыкъи Адыгэхъалэклэ —
сомэ мини 100 зырьз
Теучожь районхэмкээ — сомэ мини 120-рэ

ДЭЭ КОМИССАРИАТХЭМ
ЗАФЭЖЬУГЪАЗ

БЗЭ ЛЬЕ

Къэгушы́ехэу зызэхэпхыкъэ, мыадыгэхэм къапшэрэп. Ахэм афэдэу урыс пшъашьэ, ермэл къалэ, корейцэ шъэожъые нэуасэ шъуафэсшы сшоигъу, тигъэзетдэж лъаплэхэр.

Адыгэ Республиком ит къуаджэ пэпчъзы урыс унагъо къыдэкъышт адигэхэм ахкокъэхъыгъэу, ашымыщу умыонэу. Аш фэдэу сэ сикъоджэ гупсэу Джамбэчье, сигъунэху дэдэхэу щыпсэущтыгъэх Федюкинхэм яунагъо. Федюкин Павелрэ Тамарэрэ къалэу Андрей, пшъашьэу Ленэ ялагъ. Чылэм ишыэкъэл-псэукъэ диштэхэу, щызэрхъэрэ хабзэхэм атхэху, ихъяри игукъай даётэу ахэр дэсгыгъэх. Ны-тыхэм бзэр дэгъоу ашэштыгъ, руғушы́ещыгъэх, якъалэхэм жабзэри тхыбзэри алэ къихъагъе щыгъыгъ. Андреий Лени тызэлэгъу хъазырэу, тызэныбджэгъушоу щыгъыгъ. Тыбзэ зэралуғыгъэр арьми сшээрэп, ау тимъялэпкъэхъу тяплыыштыгъэп.

Аш фэдэу сэмэркъэу йолотэж хъуғэу чылэгъо пчъагъэхэм ашыпсэурэ урыс горэм пае бэрэ мырэущтуу къаугатэу къыхэкъы: «Урыс къалэр дээм къулыкуу үхъынэу зэком, ябын къыфэтхагъ: «Сэ зыр арь адыгэу мыш щылэр» ылүү, аш нэмийкъеу щыл-пластэ шылхынэу зэрэфаери къыпигъэхъожъыгъеу.

Лъепкъым игувшыси, изекъуаки дэгъоу пшённым пае аш ыбзэ урыгушы́ен фае альйтэ. Ар зэрэшыпкъэр къагъэнафэ Тэхъутэмкъуа щыпсэухэу ильэс 31-рэ зыныбжь урыс пшъашьэу Анастасия Чувилина, ильэс 41-рэ зыныбжь ермэл къалэу Самвел Аветисян, ильэс 22-рэ хъугъэ корейцэу Виктор Ким.

Адыгабзэр агъэбзэррабзэу, ягуапэу аш руғушы́ехэу, зэрысхэ республикэм ыбзэ къагурыонэу, ар агъэфедэнэу фаехэу Адыгэим щэпсэух тимылэпкъэгъухэр.

мыкъое районным ипрокурор илэптигъоу мэлажъэ.

«Сэ сипшъэрыльыр хъыкумым сиклоныр, зэхахырею юфхэм сахэлжъэнир, зэхэсгыгъохэм сакъыщыгущиэнир ары. Прокуратурэми, хъыкумми ашылажъхэрэр е къяклонлэрэ цыфхэр зэфэшхъафых. Ахэр нэмийкъ чылпэхэм къарэхий. Тэхъутэмкъуа хэхэм ашэ сикъебар, ау хъакъэхэм ашээрэп ныла? Адыгабзэкъэ сакъызыгущиэнир лъэшэу агъешлагъо, «Аш фэдэ мэхъуа, сидэу къабзэу угушы́ера уурсызэу?» алоу берэ къыхэкъы.

Анастасия Чувилинаар ынапэки адигэ пшъашьэм фэд. Шъхъацыр шуцэ, нэхэр къарэх, гушубзыу, иэбакъэ шъба-бэ, пшъашьэ ишыгъэ лъэпэ-льягъ.

— Сыкъыоплыши, адигэм уфэд, — есэло сымыуашэфэу ыкчи згъешлагъо.

— Адэ, егъашээм адигэхэм уахэсмэ уафэдэ ухъунба! Адыгаци къысфаусыгъ. Нэфсэт къысаю синьбджэгъухэм, сиофшэгъухэм. Сиклас сэ адигэ лъэпкъым

Быбатэу, бзэррабзэу, псынэкъэчъ жынчэу адигэр зыдэшыгъэ къуапэ пэпчъ щылоу тиадыгабзэ ыу-блэжына? Бзэ лые щылэп, ау пстэуми апшъэр — ныдэлъфыбз. Ары тилъэпкъ щызыгъэгъэштыр.

ихабзэхэр, шъхъэхэфенигъэ афэсэшы, нахыхъж къихъэм укыфэтэдхыныр, аш ишыгъэ зэпымыутиныр, укытэр, лэдэбир пхэлтихъэр, илэптигъу узэфхъуныр — адигэхэм язекъуакъэхэм сатетэу сэпсэу. Урысъем икъэлэшхо горэм, орэ Москва, орэ Камчатк, зими сидэсниэу сирафе. Адыгэир шуу сэлъээгу, спэшш, ицыф шыпкъэу зысэлътэжъы.

Адыгэ ермэл

Самвел Аветисян телефонкъэ сывыдэгушыгъэ, адигэбзэ къабзэу зэхэсхэрэм сакъызэтэригъеуцаагъ — «зыгорэкъэ сакъхуу суфытеуагъэр адигэ къала шуула?» сиүн сегупшиасагъ.

Зэдэгушыгъэгъу дытестхэнэу, икъэбархэр къезгъэотэнэу сывылкъэм, а зэхшээ дэдэр къыдэуай, зы адигацэ горэ фэсъусыгъэмэ дэгъулаа сегупшиасагъ.

Укызэрэгушыгъэрэ зэхэсэхышь, Самвел сфафорэп, — къэсэублэ сишуфэс.

— Адэ, Мыхъамэт юба?

— Сэмэркъеуу пхэль.

— Адигэхэмкъэ сэмэркъэур тикласэба.

— Сид зэхэсхырэп, уадигэу зыольтэжъя?

— Ары адэ, къысэупчыхэмэ, «сыадыгэ ермэл» ясэло.

Джаущтэу зэлухыгъэу, къызэркъоу, моу сильэпкъэгъу къалэ горэм сидэгушыгъэрэп фэдэу Самвелрэ сэрырэ тинэосэнгъэ тыублагъ.

«Ильэсич синьбджээ Тэхъутэмкъуа сакъацагъ сэ. Ашыгъум Нагорный Карабах епхыгъэ зэпэуцужыр къэхъугъагъ. Чылпэ бирсырым таңыраши, синьахыкъэ цыкъули сиғчусэу, синэрэ сятерэ мынудажм таңыраши.

Псэольшыным сята хэтыгъэти, уни шэхэу къытати, Тэхъутэмкъуа таңыданагъ. Ятлонэрэ унэу мы чылэр тфэхъугъ. Хъау, тэрээзу къэслюгъэп, — тиун

мыр, тихэку», — къыргэжъажэ Самвел ишүүш.

Тэхъутэмкъуа щыпсэухэрэр бжъэдигъух, ахэм япсэлъакъэ фэдэ къабзэу Самвел Аветисян къэгушыгъэ.

«Синьбджэгъухэр зэкэ адигэх. Ильэс пчъагъэ хуగъэу тызэхэт. Ильэсич синьбджээ къэлэцыкъу ыгыыпэм сакъэком, сята шъхъэ ыупхуугъэу сащэгъагъ. «Къуй-къуй, бираупс, Тараасыкъор къэпьраз» къысаю. «Сид мыхэмэ зыфалорэр?» созээ, зи зэхэснымышыкъэу сакъытагъ. Ашыгъум ермэныбээ нэмийкъ сакъштыгъэп, адигэбзэр хэгъэкъи, урысъзэри сүлтэгъэп. Джа сабый ыгыппэм бзэр щызэзгъэшлагъ. Етланэ еджаплэм, нэүжум адигэ шьэгъоу силягъэхэм сагъэшлагъ. Синьахыкъи, синьхуу Тэхъутэмкъуа къыщыхъугъэри дэгъоу мэгүүшьиэхъ», — къеуатэ ермэл къалэм иадигэбзэ ушэтэн гъогу.

— Адэ уянэрэ уятэрэ ашла?

— Тянэрэ тятэрэ ныбжь ялэу къэкъуягъэхэба, зэрэгэшгэжышигъэп. Сяна урысъзээ хъати ышшэрэп джы къызнесыгъэм. Зыгорэ ахэм ашытотуушэфэу то зыхъукъэ, зэш-зэшыпхуухэм адигэбзээ тэгүүдээ. Аш дэжьым сяна сята сэмэркъеуээ рело: «Модэ ялпли, мы нэмийхэм зыгорэ тамгыашаа раххуухъ...», — щыхээ къыхъегъэши Самвел ишүүш.

Самвел Аветисян таксист. Тэхъутэмкъуа дэкъэ Краснодар клоуи къыхъэхы, зэрищэрэ цыфхэм адигэхэри ахятах, зэрэермэлээр ашлагъэу, ахэм адигэбзээ тэгүүдээ. Ежхэри аш фэдэу дэгъоу мэгүүшьиэхъу къыраоу мэхъу.

«Укызщыхъугъээр арэп уиунэр, узшалгүүрээр ары. Тэхъутэмкъуа сэ сиунэ гупс. Синьахыгъусэ ермэл, мыш къызысэшэм, дэссышунэу ышлагъэп, джы къоджэ рэхъат щылакъэм есагъэш, дэпщигъэки пфыдэкъыжышигъэп. Шъэ-

ожъиитуу сил, ахэм сэш фэдэу адигабзэр ашээрэп, джырэ ныбжыкъэхэм афэдэу урысъзээр къашутекъо. Ау зэрэсфэлэхэй ясэгъашэ, янэ ермэлыбээр агуульхъэ. Бзэ лые щылэп, зэкъэри пшён фае. Тыкъызхэхъигъэ лъэпкъыр ермэл, тызхэсхэр адигэх, тикъэралыгъо Урысъеर ары, арьш, а бзищир шлоки имылэу пшён фае. Джар сисабыхэм агуурсэгээшэ, — джащ фэдэ гупшишэшухэр Тэхъутэмкъуа щыпсэурэ адигэ ермэлэу Самвел Аветисян зыдэгъы.

Къэлэшьау

Анастасиерэ Самвелрэ якъэбархэр апэу ежхэм къауатэу зэхэсхыгъэмэ, ильэс 22-рэ зыныбжь Виктор Ким ымакъэ къысэлүнэу хуугъагъэ.

Мы къэлэ ныбжыкъэхэм адигэ орэхэр къылонхэр иклас. Нысэшэ джэгүхэм ахэлжъэр дунэ хытитум щыслэгъэгъ. «Адигэ макъэм» инэктубгъохэм аш фэгъэхыгъэ къэбар къыщыхаутыгъэу седжэгъагъ. Нахь сифэнэйасэуу сиулагъа.

— Виктор сиошта, хъауми Къэлэшьау къысэлүнэу?

— Къэлэшьау плошт адэ. Ар цэ лъаплэу сэ сикъоджэгъухэм къысфаусыгъ.

Сиулагъа. Сыгы рехы лъэшэу. Къалэм ишьау — Къэлэшьау. Сирий сэ Тэхъутэмкъуа. Джаущтэу тизэдэгушыгъэгъу тыублагъ. Виктор Ким Тэхъутэмкъо хъакулах къулыкъум ильэс хуугъэу юф щешэ. Къэлэ зэпиль зэтэгээсихъагъэр щыгъэу, зэкъэулкъагъэу къызытпэгъохъ. «Депутатын уфэд» еслюгъ, бэрэ емьижэу «сийхъуутба» ылүү джэуап къытагъ.

«Корейцэ унэгүүщ Тэхъутэмкъуа щэпсэу. Башлагъэ сята хэгъэштэжыагъагъ мы чылэм. Зэкъэми адигэбзэ тэшэ, тифаеу, тикласэри тэгүүдээ. Адигэ шъэгъуухэр бэу сиэхъ», — къэлэ нэутхэм икъэгүүщ илкъэ, зэгъэфагъ. Ауцтэу щыгъагъ аш сидигъоки. Еджаплэм чысынэ шээгъэхэм ахэлжъагъ, теклоныгъэ тифаеу, тифаеу, тифаеу. Анахь къэлээджэкъо пэрытхэр зэ къалэу Красноярскэ агъэлкогъагъэхти, Къэлэшъэо Ким ахэтыгъ. Ашыгъум ячыгогъу цэрыгоу Шъэумэн Хъазрэт а къалэм

Анастасия — Нэфсэт

«Сэ Тэхъутэмкъуа щыкъыщыхъуугъ, сяни сяти ары, тигъашэм адигэ чылэм тидээс, адигэбзэр зэхэтэхы, къэлэцыкъу ыгыыпэми, еджаплэм бзэр ашызэдгээшлагъ, адигэ шынэшгэгъуухэр сиэхэу щыкъыщыхъ, адэ сиэхэу щыкъыщыхъ, адэ юнэгүүщ?» — къыргэжъажъ Анастасие ишүүш.

ЩЫЛЭН

щигъэхъягъэр кыыльэгъугъагъети, джы
кызынэсигъэм щыгъупшэрэл.

«Адыгэхэм цыиф цэрылохэр бэу къа-
хэкъягъех, ахэр бэлахых, афэдэ сыху-
нэу сифаеу щысэ атесэхы. Мары Шьэу-
мэн Хазэрэт ишшүшэгээ мухыхжь сэри
кызынэсигъ, аш ихатыркэ Красноярскэ
сыкъогъагъ», — къащэтхуу адыгэхэм
корейцэ кэлэ ныбжыкъэр. Ахэм афэдэ
хүнүм пае абзэ зэргийшагъ, адыгэ
орэдхэр къеох, адыгэ къашъохэр къе-
шых. Анахэу икласэхэр Дээбэ Мыхамет
кыыфорэ ордэлхъяжэр ары.

Ким Къэлешъао цэу фуасыгъеми,
адыгабзэу зэргийшагъеми, адыгэ
орэдэу кыыфорами айгэгушхо. Аужирэ
уахтэм, ныдэлъфыбзэр зытэфедэрэ
адыгэ сабийжэр, ныбжыкъяжэр нахь
макъ зытыхъурэм, мыш фэдэ щысэхэр
къашъапэнки хъун. «Мыхэм тыйзэ

ашэмэ, сыда тэ зэтэмыгъа-
шэра?» зэрэжжышүүним
сышэгугты лъэшэу.

Бээр зытэу ны-тихэу ар
зисабий езымгъашхэрэм
сыд хэукъонигъа ашырэр?
Мы уччэрээ зэ бээшэнэгъэ-
лэжъэу Бырсыр Батырбий
естыгъагъ. Иджэуап сышмын-
гъупшэу сибуу кынаагъ: «Ны-
дэлъфыбзэмэ, гүшүэм пае,
зэрыс къэралыгъуабзэмэ
— а бзитлур дэгьюу зышээрэм
зы бгумкээ зигзазэмэ, кын-
гот адигэм адигабзэкээ
ор-сэрэу, къабзэу дэгүүшүйэу,
мыдкээ зыкъыгъээжжымэ
— урысым урысыбзэмэ дэ-
гүүшүйэшьюу щытхэм «би-
лингв» apalo. Ар шьюшэ.

Джаш фэдэхэм ашхъэкуц иль акылыр
нахь дэгьюу мэлажье, нахь псынкээу
юфыр зэрээшопхыщыр къагъоты,

шэныгъэу ашшетыщтыр нахьыб», — кыы-
хигъэштыгъагъ шэныгъэлжжын.

Мыш джыри кыхэзгъэхъожы сшо-
игыу экономикэмкэ ашшээрэ еджалыу
Москва дэтым ишшэнгъэлжжхэр Адыгэ-
им къаклохи джа Бырсыр Батырбий
зыфилогъе «билингвхэр» зэрэшташэгъа-
гъэхэр ыкли а гүшүэхэр яшшетынхэм кыы-
зэрагъэшшыгъэжжыгъэхэр. Аш нэмикэу,
Москва къыкыгъе шэныгъэлжж купым
ипашуу, профессору Ольга Драгой
зэдэгүүшүйэгьоу дэсшыгъэм кызырэш-
хильгэштыгъагъэмкэ, жыгъом кыыдэлорэ
щыгъупшэн узхэр бзитлур дэгьюу зышэ-
хэрэм нахь макъу кыалъээсвых.

Лъэпкэ гупшысэр зылеклеки, адига-
бзэр Іэкыыб, пыдзы зышыхэрэм мыш
фэдэ шуугъэхэм зыкъарагъэшшэжжын
шүүлия? Быбатэу, бзэрэбзэу, псынкээч
жынчэу адигэр зыдэштиэ къуалэ
пэлчч щылуу тиадыгабзэ ыублэжжына?
Бээ лые щылэп, ау пстэуми ашшээр
— ныдэлъфыбз. Ары тильэпкэ щызы-
хэлжжтыр.

ТЭШЬУ Светлан.

Адыгэ Республикаан изаслуженни
журналист.

Сурэтхэр авторым иех.

«Адыгэхэм цыиф цэрылохэр бэу къа-
хэкъягъех, ахэр бэлахых, афэдэ
сыхуунэу сифаеу щысэ атесэхы. Мары
Шьэумэн Хазэрэт ишшүшэгээ мухыхжь сэри кызы-
нэсигъ, аш ихатыркэ Красноярскэ сыкъогъагъ».

«Ны-сатылуш»

Ар зыцэ программэр УФ-м и Президент кээшакло зыфэхъугъэ лъэпкэ проектхэм ашшетуу
«Бизнес цыкыур ыкли гурутыр» зыфиорэм кыдыхэлжжытагъэу Урысюем щыпхыраши.

УФ-м экономикэ хэхъонигъэ-
мкэ и Министерстве кызырэ-
тигъэмкэ, аш хэлажъэрэм
ииччагъэ ильэс къэс нахьыбэ
мэххүү. **Блэккыгъэ ильэсэм
изакьоу лъэу тхыль мини 5
къатыгъ, нэбгырэ мини 3,5-рэ
зэкъ иедзигъохэм ахэлжъагъ,**
грантэу аратыгъэр сомэ миллионы
10-м къэхъэ, нэмикэ
Іэпүэгъоу бзыльфыгъэ саты-
ушхэм афэкъуагъэм сомэ
миллиони 5 пэлдэгъэхъагъ.

Шъолъырэу зытшыпхыра-
шыхэрэр нахьыбэ ашшиттэу ары
кызырэратыгъэр. Джаш фэдэу
«Къуаджэм дэс ныр» зыфиорэ
лъэнэйкюри программэм кыы-
дыхэлжжытагъэу атгүүштигъ, «Экс-
портым хэлажъэрэ ныр» зы-
фиорэ лъэнэйкюри атгүүштигъинэу
тегүүштигъ.

Программэм ипхырышын
къэралыгъо куулыкъухэм ямы-
закьоу, УФ-м мэкъу-мэш хызы-
мэтымкэ и Министерствэ,
коммерческэ компаниешхохэу
Wildberries, VK, Слепать.ru, РЭЦ
зыфэпшохтхэр, фондуу «Наше
будущее», нэмикхэр къыхэ-
лажъех.

Мы ильэсэмкэ программэр
атгүүштигъ. Сабий кызфэхъугъэ
бзыльфыгъэу, аш зэрэлъын-
пльэрэм фэшл ювшаплэ лумытхэр,
зынбжж имыкъуугъэ кэлэццыкъу
зилэхэр, ыпүнэу е лыгылзэнэу
къайызыхъяжъехэри ахэтхэу, хэ-
лажъенхэ альэкъыщ.

Экономикэмкэ Министерствэр

Ыпэрапшэу шыкъээ зэфэ-
шхъяфхэмкэ егъэджэнхэр
афызэхшэштигъ, нэүжүм биз-
нес-проектэу къагъэхъазыры-
гъэхэмкэ бзыльфыгъэхэр зэ-
нэкъокуущтигъ. Зипроект анахь

дэгьюу къыхаххээрэм грантэу
сомэ мини 100 зырыз аратышт,
нэмикэ Іэпүэгъу агъоты-
штигъ.

Программэм «Ны-сатыуш»
зыфиорэр зытшыпхыраши

шъолъырхэр охтэ блағэм къа-
гъэнэфэштигъ. Къихэдгъэштигъ
тшоигъуу, программэм ишшо-
ллыр этап Адыгэим аужырэ
ильтэхэм щыпхыраши. Аш ишшу-
гъэкъ бзыльфыгъэхэм ясаты-

ушын хэпшыкъеу зеушъомбгъу.

Хэлажъэмэ зытшоигъохэм
интернет нэкъубгъоу мамапред-
принимател.рф зыфиорэм
лъэу тхыльыр къышатын аль-
кыщ.

БЗЭМРЭ ЛЬЭПКЬЫМРЭ

Дэтхэнэ тхыбзэми и тхыдэр кыгуэхыпэ имылэу епхащ ар зей льэпкым кыкыла гъуэгүанэмрэ абы щызылэригъеха ехъулэнныгъэмрэ. Абы зэрызиужам елъитащ сый хуэдэ льэпкъхэм я гъашцэр, хабзэхэр, щэнхабзэр дунейпсо зуужыныгъэм и тхыдэм кыхэнэнуми, дэтхэнэхэр хышхуэ къеукъубеям и толькууным щихумэу къуэдыхынууми, я хуутийгъуэхэр къашцехуэ щэблэхэм щэину кыхуагъэнэн ямыльэкыу. Зуужыныгъэм и гъуэгу кыхым цыхум щича льэбакъуэхэм ящишу мыхэнэшхуэ зиэхэм хэплытэ хуунущ тхыбзэр кызэрхуар. Абы и лэнэнкүэклэ ар ебъапщэ хуунущ цыхум мафцэ кызэригъуэтам е шэрхъ кызэригупсыам.

Ди анэдэлхубзэм хуэ фэшэн пшцэрэ гулытэрэ илэн папшцэш адигэу дунейм тетым ди льэпкъ зэгухъэнныгъэ нэхъ ин дыдэм — Дунейпсо Адыгэ Хасэм — 2003 гъэм абы теухуя унафе щхъэхуэ кыщциштар. Абы лъандэрэ ильэс къэс гъатхепэм и 14-м Адыгэ тхыбзэм и мацуэр адигэ щыпсэу щыпцэш псоми щидогъэльапцэ, Бырсейм и «Адыгэбзэ псальальэр» къышыдэклар и лъабжэу.

Дауи, япещыкэ щылар псальещ: псальэ зырызурэ зээгъеува хууа бзэмкэ цыхухэм хыбар зэмилэужыгъуэхэр зээпахащ, яхумаш. Зуужыныгъэм кытхуиха насыпу, макхэр дамыгъэмкэ ягъебелджылуу хуежъаш иужькэ. Льэпкым и анэдэлхубзэр дамыгъэ хэхахэмкэ къэгэлэгъеуа, ар кыдеклукыу, зиужуу, кыщцихуэ щэблэм ырулыу къэтеджынэр — ар уасэ зимили фыгъуэшхуэш. Дызыхэт къэралыгъуем тхыбзэ игуутащ 863 гъэм. Абы иужькэ ильэс 990-рэ дэкъижри, 1853 гъэм, кыдеклааш адигэбзэклэ тха япэ тхылтыр. Араши, адрий тхыбзэхэм еллыгтэ, адигэ тхыбзэм кыкыла гъуэгүанэр кыхыхыкын, арщъэкэ абы зыкын игъэлхахъшэркын абы и лъаплагыр, игъемашцэркын и іэфлагыр.

Ди льэпкым бгэдэль зуужыныгъэм, щэнэнгъэм, гъесэнэнгъэм, щэнхабзэм ялласцэш ди анэдэлхубзэр. Адыгэбзэм зиужынын, зиузээнын и луэхум сый хуэдэ зэмани ди льэпкым и цыхуу перитхэр, хэкупсэ нэсхэр ирилгэйтэйе къокуяа. Пасэ зэманим абы елжъащ льэпкъ узэшлакуяа Хъанджэрий Сультан, Нэгумэ Шорэ, Хъэтюхуушкую Казий, Тамбий Пагуэ сымэ. Абыхэм кърахъажаа луэхум пищэу, адигэбзэм и зэфгээзүүнэм елжъащ льэпкъ еджагъешхуэ Бырсей Умар. Абы и къалэмьи-пэм кылыкыла, адигэбзэклэ тха япэ тхылтыр — «Адыгэбзэ псальальэр», тхыдэ дэфтерхэм кызэрхэшцыжымкэ, 1853 гъэм и пъятхэпэм (мартын) и 14-м дунейм кытихьеуа щытащ. Нобэрэй щэнэнгъэлхэм кызэралытгээмкэ, а зэманим мыхэнэшхуэ илаш абы: япэрауз, льэпкым бзэ илэу къалытащ, етъуанрауз, апхуэдиз макъ зэшцэхын-уэр хъэрхэмкэ къэгэлэгъеуа хууаш. Апхуэдэй адигэбзэм и зуужыныгъэм хуунэтлаа щытащ еджагъешхуэм зэманим кыхыхкэ иригъекуяа нэгъуэц къэхутэ-

ныгъэхэри. Бырсейм и лэжыгъэм пашащ абы иужь ита ди льэпкъ щэнэнгъэлхэм, къэхутакуяа.

Земанымрэ льэхъэнэмрэ елъитауэ, ди тхыбзэм зэхъуэкыныгъэхэр игъуэтурэ зэфлэуваа. Лэшцыгъуэ блэклам и пэццэдээм еклюка Жэлэгъуэ революцэшхуэм и ужыкэ адигэбзэм и хъэрфхэр урысбзэм и дамыгъэхэмкэ къастьяа гъуэхуащ. Ильэсити-щы нэхъ дэмыкыу бзэм и макхэр хъэрлиг хъэрфыльэм хуагъекуяа. Абыкэл къэбэрдэй школхэм щрагъэджащ ильэс зыбжанакэл. Иужькэ, 1923 гъэм и пэццэдээм, адигэбзэм зөгъэузын хуунэтлаа зэшүүлэхин Псыхуаб щрагъекуяа. Абы унафе кыщащаадигэбзэм и латин графикэм тегъэвэн хуейуэ. Льэпкъыбзэ дунейм тхэхэм я нэхъяххэм хабже ди адигэбзэр латин хъэрхэмкэ къэгэлэгъэуэным яужь ихъау щытащ адигэ щэнэнгъэл, ердагъяа хууа, хэкупсэ нэс Хъурлан Батий. Латин хъэрф тхыким Хъурланым иригъээзьга адигэбзэм и алфавитым цыхубэр щигъэгъуэээн мурад ялэу адигэ щэнэнгъэлхэу Елбэд Хъэсэнэр Къэшэж Талибрэ 1923 гъэм кыдагъекуяа щытащ «Адыгэбзэм и азбукэ» тхылтыр. Кыкылэлтыкэ ильэсийм, алайфбенцэл земан пыухыкаклэ хэппэлжэа наужь, абы хэль ныкыусаныгъэхэр итгээзкүэж, зыхуцышхэр хильхээж, Хъурланым 1924 гъэм «Букварь» къыдигъекуяа щытащ. Батий зэхигъеува алайфбейр адигэхэм апхуэдэй ильэс бжыгъэлэхэр тхуэлэжьащ. Ар шахъяа 1936 гъэрэш. Абы щыгъуэ адигэбзэр урыс хъэрфыльэм и дамыгъэхэмкэ къэгэлэгъеуэн щадзэжкаа щытащ, иджыри абы тетш.

Ди анэдэлхубзэм хуэфэшэн пшцэрэ гульытэрэ илэн папшцэш адигэу дунейм тетым ди льэпкъ зэгухъэнныгъэ нэхъ ин дыдэм — Дунейпсо Адыгэ Хасэм — 2003 гъэм абы теухуя унафе щхъэхуэ къы-

хэмыхуэн папшцэ, бзэр гъэлэжьэн, тхыбзэр къэзэбэлэпин хуейш. А йуэххэм льэпкъкоо мыхъэнэнхуэ зэрээр нэхъяххэм нэхъыццэхэм къагурыдгъяа. Абигээхэр, бзэмрэ псэмрэ зы чысэм зэрильыр зи пкынэлтынэм хэль щэблэхэр къытщэувэн хуейш.

Льэпкым и блэклами, и нобери къэзэгъэльяа, и тхыдэр, хабзэр, щэнхабзэр къэклэнү щэблэхэм яхуэзыху-мэу щылэр тхыбзэрши, абы сый щыгъуи

гульытэ хуэшцэхъэш. Льэпкъыбзэ щылэр тхыбзэм я нэхъяххэм хабжами, ди адигэбзэм и йуэхуми узыгъэпштейтэй куэд хэтш. Абы и щыхъэтш Льэпкъ Зэкъуэтхэм я Зэгхуэнэнгъэм бзэхэм елжэ и къудамэм иригъекуяа къэхутэнгъэхэр. Абигээм къастьяа гуэрхэр Урысейм щыпсэу льэпкъхэм я бзэхэм я Тхыль Плъыжым иратхащ. Ди анэдэлхубзэм и йуэхур, ди жагъуэ зэрыхуши, хэпльэгъуэ зэрыхуум щыхъэт тэхуащ Къэрал статистикэмкэ федеральнэ къулыкъушцапэм ильэсих ипкэ иригъекуяа щыпсэу Урысейм къыххэтхыкын кърикляхэр. Абы къызэригъэльэгъуамкэ, къэралым щыпсэу адигэхэм я бжыгъэр мин 33-м щигъукэ хэхъуащ 2010 гъэлъандэрэ, цыху мин 750-м

Щынштар. Абы лъандэрэ ильэс къэс гъатхепэм и 14-м Адыгэ тхыбзэм и мацуэр адигэ щыпсэу щыпцэш псоми щидогъэлхэпэ, Бырсейм и «Адыгэбзэ псальальэр» къышыдэклар и лъабжэу. Еджапцэхэм, гъесапцэхэм пшыххэр щызэхашэ, зэпеуэхэр щрагъекуяа, анэдэлхубзэмкэ ябгъэдэль щэнэнгъэхэр къастьяа гульытэ диктант ях.

«Адыгэбзэ псальальэр» дунейм къызэрихъэрэ дэклэ ильэс 171-м адигэхэм ди тхыбзэ дилэжу, ар гъашцэм къышыдгээсбэпу, йуэху иризетхээ дунейм дытетш. Мыйдэг гульытэ нэхъ зыхуцышын хуейр «къышыдгээсбэпу» псальэрш, сыйту жыпээм бзэр, тхыбзэр цыхум зэрихъэ, зэргүшүшү, илтгэхэм ящишу нэхъ лъаплэ дыдэрш, ауэ щыхъуки гульытэ хуумышцэ, зумыгъэзүүмэ, нэсу, хуэфэшэну зумыххэмэ, къэдмыгъэсбэлэйж адрей хъэшпэхэм ёшку, япещыкэ зэдгээтийлэхкынущ, къыкылэлтыкэу ѹашыб тщыниущ, «къэдмыштэурэ хуунэр евэнущ», итланэ тщыгъупщэжын-пэнэрэ къуэдыхыниущ. Апхуэдэй гузэвэгъуем льэпкъри къытщэхъуэ щэблэри

щигъу дохьу. Атэми абы лъандэрэ блэклам ильэс 10-м кърибуудэу зи бзэр зыщэу зэзигъэтхэ адигэхэм я бжыгъэм цыху мини 100-м нэблигъэлэхэм хэшцаа. Абы къиклаа, адигээм къильхуаа энбээр зыурылтыжыр льэпкым и цыхухэм я процент 70-м щигъурааш: адиги 10 къэс 3-м адигэбзэр ящэркын, яурылькын, унагъэхэм, гъашцэм, йуэхүчлэхэм къышаа гэсэбэлэйж. А даяэ?! Дяпэ ильэс 30-кэ сыйтим дыхуэкүүнэ пэрэ? Апхуэдэй зэрыпсэуар ди адэжхэр, апхуэдэ пшцэ хуашу щытар «ахэр льэпкъщ» къытхужезыгъээди анэдэлхубзэм?

А псоми иджыри зэ егупсысыхъэш нобэ хуэдэ махуэм. Адыгэ усакиуэ цэрыиуэ Къагырмэс Борис зэрыжиа, «Ди льэпкым щыцми, бзэр зыфэмьиуэхур, Адыгэу плъытэу, уипльэ хүн и нэгү?!»

ЖЫЛАСЭ Маритэ.
«Адыгэ псальэр» газетын егъэджэнгъэмрэ щэнэнгъэмкэ и къудамэм и унафэш.

Адыгабзэм изытет

—Джульета, тигъэзетеджсэхэм агу къэтэбгъэгъэк Йыжыгъэмэ дэгүүгээ факультетым иргогу къыз-щежжээр, гъэхъагъэу илэхэр.

— Адыгэ филологиемрэ күлтурэмрэклэ факультетыр 1990-рэ ильэсүм къызэуягъ, ар филологиемкэ факультетым иадыгэ отделениеу апэ щытыгъ, льэпкь еджаплэм ифакультеткэ еджэштыгъэх, ублеплэ ыкыи авшэрэ классхэм ашезыгъэджештхэ адыгэ кіэлэе гаджэхэр гыгъэхвазырыштыгъэх. Студентхэр езыгъаджэхэр кіэлэе гаджэхэри нахыбэрэмкэ а факультетым щыщыгъэх. 1999-рэ ильэсүм джы цэу илэм техъагь ыкыи адигабзэмрэ адигэ литературэмрэклэ эзигъэджештхэ кіэлэе гаджэхэм ягъэхвазырын дэлажжэ. Къыхэгъэштыгъэн фае, авшэрэ еджаплэм пштэхэмэ, аш фэдэ амал зиэу дунаим тэ тиуниверситет закыу тетыр. Миш щидгъэхвазырырэ кіэлэе гаджэхэр сэнхьат закъор арэл зыфдгъасажэр, ахэм агурытэгъяло ыкыи зэхятгэшшыкы тиньдэльфыбзэ мэхъанеу илэр, аш икъэухумэнрэ хэхъоныгъэхэр гъэшшыгъэнхэмрэ типшэрыльхэу зэрэштыр.

Тыгъупшэхэрэп тикіэлэе гаджэ нахыжхэу, агъецкіэрэ юфым яшып-къэу пылыгъэхэу, факультетым ыльапсэ зыгъэцугъэхэу, зишэнэгъэлэжжыгъэ мыкодыжын кіенэу кытфэзигъэнагъэхэр. Ахэр — Кіэрэц Зэйнаб, Цуамыкъ Тыркубий, Шыаукъо Аскэр, Мэрэтикъо Касим, Шхъэлэхъо Абу, Тхарькохъо Юныс, Куращынэ Казбек. Шэнэгъэу алэкэлтэй уаса зыфшыгъяау, юфшэнимкэ щисэтихыгъэхэу къытхэтых Бырсыр Батырбий, Абрэдж Ачэрдан, Унэрэктю Мирэ, Унэрэктю Рае, Хыакіэмыйз Мирэ, Хэшх Файзэт, нэмүкхэри.

— Адыгэ темэхэмкі юфхъабзэу республикэм щырагъэк Йокыхэрэм мэзэу, митюу шыуифакультет ыцэ къацыраю зэхэтэхы. Шъор-шъорэу зэхашуущжэхэрэи Ѣылэх. Сыд фэдэ юфхъабзаа ре-жсуугъэк Йокыгъэхэр ыкыи тапэкі зэхшигъущинху жыгъэнафхэрэ?

— Ары, тифакультет льэпкь юфмын эзэлжжэ, аух зыкы зыкыдгэ-нахъа. Джаш фэд, къызэрпуйагъ, тэри маклэм акцииу, зэлукъэу ыкыи юфхъабзэу редгъэкокырэр. Гүшүээм пае, Дунэе гъесэнгъэ акцииу «Адыгэ диктантыр» гъэ къэс зэхэтэшэ. Ар гъэтхэгэ мазэм, адигабзэм и Мафэ, ренэу тетэгъафэ. Шыпкъэр поштмэ, апэрэр зэхатщэ зэхум техъирхэшшыгъ, къыхэлжжэн тымыгъотытэу къытыхихуушигъ. Ау пкіэнчжэу тышынагъ, тышэрфэягъэм нахь дэгъоу зэкіэ хуугъэ, кіэлэджеакомэ къашгъэхъяау нэж-лужжэе анэсүжжэу тиакицэ къыхэлжжагъэх, бэзшэнэгъэу нахыбэрэм къагъэлэгъуагъэми тигъэгушуагъ. Нэужийн ар нэмүкъ шьольтырхэмэ «къапхъотагъ», Дунэе Адыгэ Хасээм зэкош республикищм ыкыи лэкхыбим Ѣылэтильгээхъуар къыхигъэлажжэхээз ар рильтэгъокыгъ. Къэлгъэн фае мы диктантыр джы зэхатщэ къэс зэрэадыга дунаеу къызэрхэлажжэрэр. Аш мэхъанэшхо илэу тэлтыгъ.

Зэлукъэмэ такъытегущиэн хүмээ, ти-адыгэ тхаклохэр, шэнэгъэлэхъхэр, артистхэр, зэлтшэрэ цыфыбэ тифакультет къетгээхблагъэх, ахэр студенттээ алыкъехэр къодыг, лекцихэр къафягтэгъэты, яшэнэгъэхэмкэ къадетгээгушжэх. Тапэкі а шыкъэр льыдгъэктотэшт. Гъэхъагъэ зиэ цыфмэ ныбжыкъехэр ажырылгынхэ фаеу сэлтэйтэ, ахэм гъогоу къакулагъэр уц къэшхъо закіэу, тигъэр ренеу къыщепсэу зэрэцшымытгъэр, яоф пкіэнтэпсэу халхъагъэр, пэриохъоу зыпашуукъагъэхэр ашлэхэмэ, ежхэмийн гухэлтыгъехэр зыфашыжжынх, Ѣылэнхъэр нахь гурыошоу афэхъун. Мары

Адыгабзэр еджаплэм ащязыгъэшштхэм ягъэхвазырын авшэрэ еджаплэмкэ зыщызашуахырэр Адыгэ къэралыгъо университетыр ары нылэп. Бэмышшэу аш ишэнэгъэлэжжхэм я Совет изэхэсэгэ о адыгэ филологиемрэ күлтурэмрэклэ факультетым идеканыкэ щихадзыгъ. Мэкъэтным изэфэхысыжжхэмкэ а іэнатлэр зыфагъэшшошагъэу, филология шэнэгъэхэмкэ кандидатэу Ахъмэт Джульетэ Аминэ ыпхъум зыгудгъэкаагъ, факультетым юфшагъэу илэм зэфэхысыжжхэр кыфедгъэшшыгъэх ыкыи пшэрылыкъэу агъеуцухэрэр зыфэдэхэр, юфыгъуакъэу юфшэнным хагъэхъащхэр къедгъэлотагъэх.

Ахъмэт Джульетэ ильэрээнэц
Ахъмэт Джульетэ Аминэ 1998-рэ ильэсүм сэнхьатэу «Филолог. Адыгабзэмкі кіэлэе гадж» зыфиорэр илэу Адыгэ къэралыгъо университетыр дэгъу дэдэктэ къуухыгъ. А ильэс дэдэм авшэрэ еджаплэм юфшэнэр щиублагъ. Филология шэнэгъэхэмкі кандидат, 2012 — 2016-рэ ыкыи 2020 — 2022-рэ ильэсхэм адигэ филологиемкі ыкыи күлтурэмрэклэ факультетым гъесэнгъэ юфхэмкі идекан игуадзэу юф ышшагъ.

Бэмышшэу тифакультет къедгъэблэгъагъ зэлпашшэрэ театральнэ продюсерэу Къуращынэ Лейлэ. Аш ГИТИС-р къуухыгъ, льэгаплэм анэсигъ, тикээл шыхыалэу Москва шэлажжэ, ау аш пае ихэгъэгүцүкъу — Адыгэ Республиктэ — щигыупшэрэп. Арырэ тэрирэ тэзэгъусэу Дунэе литературнэ зэнэхъокью Жэнэн Кырымызэ ыцэ зыхырээ зэхэтэшэ.

Театрэм ишьэхэм, Льэпкь театрэм ирепертуар зэрэгтээсэгээ, аш щагъэцүрэ спектаклэхэр зыфэдэ хуухэрэм Лейлэ къатегущыагъ. Къылолагъэм нэмүкхэу студентхэр къыхэлажжэхээ зэдэгущыгъу-тренинг гъэшгэгъони редгъэктокыгъ.

Къэлгъэн фае студентхэр зыхэлжжэрэ конференцихэр бэрэ зэрээхатцхэхэр, джыри аш фэдэхэр зэрхитхууххэхэр. Сыгу къэкхыжын я 60-рэ шэнэгъэ-студенческэ конференциеу тифакультет зэхищгэгъагъэр. Ар 2020-рэ ильэсүр ары зыщыагъэр, шыкъэр ZOOM-мкэ пэлудзыгъэу редгъэктокыгъагъ, нэгбэрэ 70-рэ къыхэлажжэгъагъ. Конференциер секцийблэу гошыгъагъэ ыкыи доклади 106-рэ ахэм къащашыгъагъ. А уахтэм тидека-

нагъэу Хъамырзээко Нуриет конференциер зэрицэгъагъ. Тистуденттэ льэшэу а юфхъабзэм тышагъэгушуагъ, ахэм ядокладхэр шленэгъэ льапсэ ялэу гъэпсыгъагъэх. Гүшүээм пае, «Литературное творчество» зыфиорэ отделением щеджэштэгъэхэр пштэхэмэ, къыхэлжжэхъэхэхэхъэ хуушигъ Диана Кушнаревар, Беданэктю Алан, Аминат Абубакаровар, Шхъэлэхъо Маринэ ыкыи нэмүкхэри. Дианэ итворческэ проектэу «Поэзиер — сугу иорэд» зыфиорэр къыгъэлтэгъуагъ, ежь ытхырэ усэхэм, ахэм зэхэлхъяэ-шыкъхэу аудио-видео-записи художественэ эздээзээхэн къинигъоу хэтхэр къылолагъ. Тэуцожж Хъабибэ исповестэу «Заом итырхъохэр» зыфиору Аминат Абубакаровар зэридээгъыгъэр ишицэу адигабзэмэхээ тхыгъээр урысбэзжээ зэридээгъы хуумэ ономастикэр зэригъэфедэрэр, шыкълакъэу къыгъотогъэхэр къыхигъэшшыгъэх. Аш фэдэу бэ зиггүүр къэпшын пльэкхыщыр, а лъэнхын джыри нахь зедгъэушомбгүшт.

— Сыицыгъууз гурит еджаплэмэ якіэлэе джасак йохэр зыхэлжжэхэрэ

олимпиадэхэр зэрэгжсуугъэк Йокыхэрэм...

— АР-м гъесэнгъэмрэ шэнэгъэмрэклэ и Министерствэ икэшаклоу я 9 — 11-рэ классхэм арьсхэм адигэ литературэмрэ олимпиадэ афызэхаш, ар тэ тиуниверситет зыщицкюорэр. Тиамал къизэрихъу юфхъабзэм тинаял тетэгъэты ыкыи тыхэлажжэ. Аш изакып, адигабзэм хэхъоныгъэ зыгъэшшырэ проектишхуу слытэрэмэ ашыщ этнолагерэу «АдыгLand» зыфиорэр.

2019-рэ ильэсүм Адыгэ Республиктэмын этнолагерыр апэрэу Ѣызэхэшагъэхуугъэ. Аш кіэшакло фхэхъу гъэгабзэм икъэухумэн дэлэжжээр Проектнэ офисын итхъаматэу Лылужуу Адам. Лагерым изэхэшакло Адыгэ къэралыгъо университетыр эдигэ филологиемрэ күлтурэмрэклэ факультетыр. Къыхэгъэшгъагъэн фае, аш игъэспын зигурышэ-гупшысэ хуугъэр Адыгэ къэралыгъо университетыр эдигэ филологиемрэ күлтурэмрэклэ идеканыгъэу Хъамырзээко Нуриет.

Адыгабзэм ыкыи литературэм альэнхэхээ къокэе олимпиадэхэм текло-

ҮГҮЭГУМЭКЬИХЭЗ

ныгъэ къащыдээзыыхъгэе кілэеджаклохэр, нэмькі зэнэкъохум ашыткогъэе нэбгырэ 60 къыхахыгагь. Ахэр Адыгэ къэралыгъэ университетийн иргэсэфыгэе чыпилэв Муекъопэ районом ит «Горная легенда» зыфиорэм щитэугонох, адыгэ хэгъэгу цыкыу аш щигъэлсыгъэе мэхъу.

— *Дээсырэ уахътэм факультетым къычIыхэрэм ба ахэтыр адыга-бзэм рулахъэхэм зышIоигъюу?*

— Факультетир къэзыухыре ныбжы-кілэхэм ягулышыаклэ зыгъэлсыре пкыгъо-хэу щитых ныдэлэлфыбзэр, адыгэ лите-ратурэр. Дээвоу, яшыпкъеу еджэгъэ студентхэм адыгабзэм рулахъэхэм ашо-игъу, къагурэо пшъериль афэхүрэе ло-фыгъохэр, сэнэхьатэу афэхүрэм русле-унхэ зэралтэйкыщыр.

— *Сыд фэдэ гумэкIыгъоха шүүз-рихылIехэрэр непэ?*

— НыбжыкIехэм еджэнри йофшэнри зэдахынхэу фаех. Йофшэнри къызахахыкI, еджэнри Iэлэдэллэп мэхъу, аш еджаплэм якъакло нахь makл eшы. Мы йофыр зыпкь идгээцоным фэш зэпэчыжъе шыкIем тетэу егъэджэн йофгъохэр итэхүхъях.

— *Сыд фэдэ гумэкIыгъоха шүүз-рихылIехэрэр непэ?*

— *Сыд фэдэ илЭнныгъа яIэхэр еджэнхэу къаклохэрэм?*

— Адыгэбзэе къабзэр икьюу зыгъэ-федэшьоу къычахъэрэм япчагъэе нахь makл мэхъу. Бзэр зышахъэрэм дэгъу дэдэу зытумыльеу, ау къызлэкIээзыгъахъе зышоингохэрэм зэхэшгъэхэу адыгабзэр зэрагъаше.

— *Ба ЧIэсир факультетым, чы-пIэ пчагъяу ар зытельтыгъээр ишьогъекъуа?*

— Студенти 142-рэ факультетым щеджэ. Ильэсийм къычIехъан фэе нэбгыре пчагъэр итэгъекъу.

— *Сыда илЭгъэн фаер бзэм рулахъэхэм зышIоигъонохъа яIэ-ним пае, о ушиIоикIэ?*

— Сэ гимназием сыщеджагь, адыгэм фэгъэхыгъэр тпкынэ-лынэ щиш ашы-щыгъэе кілээгъаджэхэм. Сабыйм лъэп-кыям дахзу илэм зэкIеми ахэпщэним, ебгээльгэуным мэхъанэшо ил. Тыбзэ, тишэн-хабзэхэр къэтиухумэу уахтэм тишиштэу тыгсэуныр, тылэжъенир ары.

— *Джульета, факультетым*

нашэ уфамышIызи мыш ушы-лажъэштыгь, деканым уригуадзэу илъэс пчагъэрэ Йофшиагъэ. Ен-гуягъо аш зэхъокIынгъэ горэхэр фэтишIыхъэшиагъокIэ. Аш фэдэхэм тащыбгъэгъозна?

— Тифакультет къытыре сэнэхьатхэр «Ядро» зыфиорэ программэхэм ахэхъя. Тэ тистудентхэри, нэмькі факультетхэм ашеджэхэрэри бэрэ зэлокIех, зы аудиторие исхэу шэнгэхъэр эзэрагъэхъоты. КүлкүшшанIэхэм ашылжъэрэ йофшIэхэм шэнгэхъе куу зылэкIэлхэр студентхэр рагъэджэнхэу къетэгъэблагъэх. Тыгу хэль еджаклохэр тиадыгэ тхаклохэм творческа семинархэм ашалдгэхъкIэхэр. НыбжыкIехъу тхэнхим фэщаагъэхэр литературэм хэцгээнхэмкIэ ишуагъэе къэкионуу тэгүгъэ. Студентхэм практикэр зыщахыре чыпIэхэм зятэгъэушомбгыу, гурит еджапIэхэм, гъэпсэфыгIэ лагерьхэм, гъэзэтхэу «Адыгэ макъэм», «Советскэ Адыгейим» анэмькIэу, этнолагерэу «АдыгLand-м», Адыгэ Республикэм итхыль тедзапIэ, журналхэу «Литера-турная Адыгэя», «Зэкъошныгъ» зы-

фaloхэрэм сэнэхьатэу зэрагъэгъотырэр ашапсыхъэ.

— *Факультетым икъызЭухын кIэшакIо фэхъуугъэхэм, аэрэ мафэхэм Ѣылэжъагъэхэм ягугъу къытфэтишIыгъ, джы непэ тисту-дентхэм адыгэ лъэткым ита-рихъ, иныдэлъфыбзэ хэта языгъа-иIэхэрэр?*

— КIэлэеягъаджэу факультетым Ѣылажъэхэрэм ялошшэн уасэ фашы, нэ-шошыгъэе хэмьтэйе, адыгабзэм изытет, лъэткым къырыкIорэм лъэшшэу егъэг-мыкIых, ашэн альэкъыщым еусэх, яшэнгэхъэрэе якъарыурэ рагъылэ. Ацэ къеслон: Хамырэзкю Нуриет, Бэгъы-рэкю Хазэрэ, Хуажж Нуриет, Цэй Зарем, Шхъэлэхъо Рим, Блыгэшээо Мир, Бгъош Зар, Цэй Бэл, Кубэ Нарт.

— *Тхъаугъэпсэу, Джульета, гу-ишиIэгъуукъызэрэтфэхъуугъэм фэшI.*

— Ори тхъаугъэпсэу.

Дэгүшшагъэр
ДЭРБЭ Тимур.

Лъэткъ тхыцдер сурэткъ

Урысие Федерацием культурэмкIэ изаслуженнэ йофшIэу, Адыгэим ыкIи Къэрэшшэ-Щэрджэсийм язаслуженнэ сурэтышIэу Бырсыр Абдулахь илЭшIагъэхэм якъэгъэльэгъон АР-м и Сурэт къэгъэльэгъуапIэ тыгъуасэ къыщызэуахыгъ. Иэпэласэм исурети 100 аш хэхъагь.

Зэлъашэрэ сурэтышым икъэгъэльэхъонхэр Краснодар, Налыцк, Анкара, Истамбул, Дамаскэ пчагъэрэ ашыкIуагъэхъ. Сурэтшыным, архитектурэм, гра-фикэм итвorchествэ халамэтэу къа-щылъэгъуагь. ИлЭшIагъэхэр лъэткъ фольклорын епхыгъе шыпкъеу щитых. Адыгэм итарихъ, икультурнэ хъарзынэш къахэхыгъэе сюжетхэр исурэтхэм арь-ольагъо. Муекъуапэ дэт мещитыр, Шлэжым ыкIи Зыкыныгъэм ясаугъет, этнографический комплекс «Кавказ чылэр» Бырсыр Абдулахь илЭшIагъэе шхъалэх. «Гүгъэм имээзах» зыфиорэ аэрэ художественэ фильмэу адыгаб-зэкIе тырахыгъэм Абдулахь сурэтышI шхъалэу илагъ. Испанием ѢыкIогъэ кинофестивалым «Лучшая этнография» зыфиорэ едзыгъомкIэ шуухафтын къы-рихыгъагь. Тхыль 50-м ехъу, журналхэр

ыгъэкIэрэкIагъэх, АР-м икъэралыгъо тынхэм яэсизхэр ышыгъэх. 1990-рэ ильэсийм къыщыулагъэу АР-м и Сурэт къэгъэльэгъуапIэ ипащ.

Бырсыр Абдулахь итвorchествэ уасэ фэзышыхэрэ къэгъэльэгъоным икъы-зэуухын хэлэжъагъэх, Иэпэласэм илЭшIагъэхъ, къытфэтишIыгъ, Сурэтшыным илЭпэ-эсэнгъэе уасэу фашырэм ишыхъатэу АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Рэзэнгъэе тхыль ритыжъигъ.

ТыгъэкъокыпIэм Ѣылжээр лъэткъхэм

яискусствэкIэ Къэралыгъо музейм и Къутамэ ипащэу ШъеуапцIекю Аминэт Абдулахь искусствэ, культурэм илъэс 40 хуьгъэу зэрэдэлжъэхэр хигъэун-фыкIигъ. Республиком Ѣылажъэхъэфестиваль зэфэшхъафхэм ятамыгъэхэр сурэтышым зэрафишиштыгъэхэр къы-лиагъ. 2014-рэ ильэсийм Шъячэ ѢыкIогъэ олимпиадэм АР-м икъэгъэльэгъуапIэхэу хэтигъэем Бырсыр Абдулахь зэрэдэл-жъагъэхэр ишуагъэхэр, ар зэкIемэ анахь ѢашIагъонэу, къахэшшэу зэрэштыгъэхэр ыгуу къэкъыжъигъ. Исурэтхэм тыгъэкъо-кыпIэ къытфэтишIыгъ, илПылышохэр зыхиль-тхохэрэ къазэрахэкъирэг игуапэу хигъэун-фыкIигъ. Итвorchествэ джыри лъигъэктэн ылъэкъынным пае псаунгъэ пытэ, къарыу, гушуагъэ ыгъот зэпэтынэу фууагъ.

АР-м исурэтышIэхэм я Союз итхаматэу Елена Абакумовас Союзыр зы-зэхашагъэр ильэс 45-рэ зыщыхыгъэем Бырсыр Абдулахь илЭшIагъэхэм язичээзу къэгъэльэгъон къызэрэзэуихыгъэм мэхъанэшо ритыгъ. Сурэтшыным илЭпэ-эсэнгъэе ылъалсээ лякъом итарихъуу куоу къызэрэшжъэхэр аш хигъэун-фыкIигъ: «Бырсыр Абдулахь илЭшIагъэхэм ялжъагъэе лякъом лээж пчагъяу къы-щызэкIэлхыкIуагъэхэм сэнаущыгъэ зэфэшхъаф зыхэльэу къахэшгъэхэм чылапхъэ афэхъугъ. Мыш фэдэ сурэтхэр

пшынным пае бэмэ уащыгъозэн фае — лъэткым ифольклор, итарихъ, иэтно-графие, икультурэ, нэмькI лъэнхыкIохэу гушхъэ банигъэхэр къэзигъэльяхъэрэр. Сурэт пэпчье псэ пытэу фэбагъэ горэ къыбгъодкы. Тызыхащэрэр дунэе халамэт».

Ежь сурэтышым зэрильтиэрэмкIэ, нарт эпосыр, пшысэхэр адыгэм изытет шыпкъе къизынтыкIхэрэм ашыщ:

«*Адыгэ философиер, гупиши-сакIэр, шэн-хабзэхэр ахэм ахырышигъэхъ. Лъэткъуу уз-щынчым итхыдэ лъым хэльэу къыдакIо. Ар къэбгъэльэгъон фаеу зыхъурэм, искусствэр, аш изы Iахъэу сурэтшиныр ишы-кIэ-амалышIоу ишт. Сурэтим ижабзээкIэ къэгъэльэгъогъэхъ итхыдэр лэшIагъхэм къах-нэшт», — хигъэун-фыкIигъ Бырсыр Абдулахь тизэдэгүшыIэгъухэм ашыщ.*

Бырсыр Абдулахь иунэе хъарзынэш ыкIи Сурэт къэгъэльэгъуапIэм ифондхэм илЭшIагъэу къахэхыгъэхэр къэгъэльэгъо-ным хэхъагъэх. Иэпэласэм икъэгъэльэгъон мэллийлфэгъум и 7-м нэс клошт.

ТЭУ Замир.

Сурэтхэр: А. Лагичев

Районым, республикэм ацIэ дахэкIэ рарагъаIо

Теуцожь районым иадминистрации ипащэу УдыкIэко Адам муниципалитетим щыщ спортсменхэу гъэхъегъашу зышыгъэхэм ашыщхэм мы мафэхэм аlyuklagъ.

Мыхэр зэнэкъоку зэфэшхъафхэм ахэлжэхъягъэх, теклонигъэр ыкIи хагъэунэфыкырэ чыпIэхэр къащаахыгъэх. Районым, республикэм ацIэ дахэкIэ рязыгъэорэ спортсменых.

Щытху тхылхэмкIэ ыкIи ахьщэ шуухафтынхэмкIэ къихагъэшгъэх самбэмкIэ Урысъем ипервенствэ апэрэ ыкIи хагъэунэфыкырэ чыпIэхэр къыщдээхъягъэх Хъакъуй Амир, Тыгъужь Тимур, Гъомлэшк Анзор ыкIи Лыхъурэе Мурат. Джаш фэдэу районым ипащэ зыфэгушуагъэхэм ашыщхэм мы спорт лъэпкъымкIэ Кыблэ федеральнэ шъолтырым ичемпионхэу ыкIи хагъэунэфыкырэ чыпIэхэр къызфагъэшшошагъэхэу Хъакъуй Эльдар, Хъабэху Салбый, Едыдж Разиет, Хъот Тамирлан, КыкI Долэт, Анцокъо Амир, Мэлгош Адам. Хагъэунэфыкыгъэхэм ашыщ фут-

балистэу Блэгъожь Рустем, мыр Урысъем изэнэкъокуухэм ячемпион. Районым испортсменкэ анахь лъэшхэм ашыщхэу, теннис цыкIумкIэ гъэхъегъашуухэр зышыгъэхэ Чэтаохэу Альбинэрэ Аринэрэ, Блэгъожхэу Данэрэ Динаэрэ ацIэхэр къырауагъэх, шуухафтынхэр афашыгъэх.

Теуцожь районым иадминистрации ипащэ ыцIекIэ щытху тхылхэр ыкIи ахьщэ шуухафтынхэр афагъэшшошагъэх спортсменхэм ятренерхэу Гъомлэшк Албий, Нэнъижь Байзэт ыкIи КыкI Аслъянбэч.

— ТапэкIи гъэхъагъэхэр шуушынхэу, джыри нахь лъэгэлэ инхэм шуудаинэшнэй шуухафтынхэр ашыщ ашыщ.

Спортомын сидигъокIи ишшэриль шхъаэр ихгэгэгу шу ыльэгъуныр ары. Ар шьо шъолгъэцакIэ, тэ амалэу тиэмкIэ тапэкIи лэгэштуу тыккышуухэхъэхэм тарыгушошт, — кыуауль УдыкIэко Адам спортсменхэм зашыгыгъаззэ.

Шапхъэхэр

Гъэтхапэм и 18-м къизэIуахыщт

Физкультурэ-спорт юфтхабзэу «юфтхабзэу ыкIи зыкъэухуумэжыгъэнэм сафэхъазыр» зыфиорэм 2024-рэ ильэсүмкIэ иапэрэ тхъамафэ гъэтхапэм и 18-м къизэIуахыщт.

Дышье, тыхын ыкIи джэрэ бгэхэхалхъэхэр къызэраты и, сида пломэ гурут сэнэзышоонгъохэм лъэнныкъуу 5 хват зышызрагъэгъотырэ — 6-кIэ шапхъэхэр атынхэ фое: 4-р — шоокI зимы- ыкIи ашыэрэ еджапIэхэм ачIеханхэмкIэ ахэм балл 1ех, 2-р — ежь цыифым къыхых. 7ех, 2-р — ежь цыифым къыхых.

2023-рэ ильэсүм мыш фэдэ юфтхабзэхэм Мыекъуапэ щыпсэурэ нэбгырэ 500 фэдэз ахэлжэхъя, ахэм янахынбэр кIэлэеджаклох. Ашыэрэ классхэм арысхэм шапхъэхэр зышатхын алькъицт.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр БЗЭШУ Асхъад.

Редактор шхъаэрэхэр:

МЭЩЛЭКЬО Сайд
ЖЫЛАСЭ Заурбэч
АБЫДЭКЬО
Люсанэ

Зэхэзыщагъэр:

Адыгэ Республикэм лъепкъ йохэмкIэ, Ыкыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адьрайз зээхынтыгъэмкIэ ыкIи къзбар жүгъэм намалхэмкIэ и Комитет Адресир: ур. Крестьянскэр, 236

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысъем Федерацием хэутын йохэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэллыгъысикIэ амалхэмкIэ и Министерство и Темир-Кавказ чышигъэшгъэшшил, эзраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутыгъэр:

АО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000, къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

Редакциер зыдэшыгъэр:

385000, къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор
шхъаэрэхэм игуадзэ —
52-49-44, пшэдэхъяжь зышырэ
секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adygovoice@mail.ru

Пчыагъэр

4178

Индексхэр

52161

52162

Зак. 418